

یادداشت سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۵ / شماره ۷۰ / ۱۴۰۳

۱۴۰۳/۱۰/۰۸

مطالب این شماره

مثبت شدن نرخ رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی
ایران در ۶ ماهه‌ی نخست سال
۱۴۰۳.....۲

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدي
ویراستار: علی کیانی‌راد

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<https://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان: مثبت شدن نرخ رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی ایران در ۶ ماهه‌ی نخست سال ۱۴۰۳

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدي

ویراستار: علی کیانی راد

کد: BR-4-14031008-(01)

خلاصه‌ی مدیریتی

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران (الف-۱۴۰۳) در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳، نسبت به زمان مشابه سال ۱۴۰۲، ارزش افزوده‌ی رشته‌های فعالیت‌های گروه کشاورزی ۲.۹ درصد، گروه

صنایع و معادن ۵.۳ درصد (بدون نفت ۲.۶ درصد)، گروه خدمات ۲.۵ درصد و تولید ناخالص داخلی ۴ درصد (۲.۶ درصد بدون نفت)، رشد داشته‌اند. بر اساس این گزارش مرکز آمار ایران، این وضعیت، حاکی از بهبود شرایط حاکم بر روند رشد ارزش افزوده‌ی نیم‌سال اول ۱۴۰۳ کشاورزی ایران نسبت به مدت مشابه سال‌های ۱۴۰۲-۱۴۰۰ و مثبت شدن مقدار این رشد (۲.۹ درصد) بعد از منفی بودن در سه نیم‌سال اول پیاپی گذشته می‌باشد (جدول ۱).

جدول (۱). رشد ارزش افزوده‌ی فعالیت‌های اقتصادی و تولید ناخالص داخلی در ۶ ماهه اول سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۹ به قیمت ثابت ۱۴۰۰ (درصد)

سال/ فصل	گروه کشاورزی			گروه صنایع و معادن*	گروه خدمات	تولید ناخالص داخلی	
	کل کشاورزی	زیربخش کشاورزی	زیربخش ماهیگیری			بدون نفت	با نفت
۱۳۹۹	۶.۷	۶.۹	۳.۵	۱.۹-	۱.۳-	۰.۹-	۲.۴-
۶ ماهه اول ۱۳۹۹	۹.۰	۸.۹	۱۱.۳	۴.۹-	۲.۰-	۲.۴-	۲.۴-
۱۴۰۰	۱۰.۸-	۱۱.۵-	۰.۹	۶.۰	۳.۶	۳.۷	۲.۳
۶ ماهه اول ۱۴۰۰	۱۱.۰-	۱۱.۴-	۳.۹	۹.۱	۳.۳	۴.۷	۲.۵
۱۴۰۱	۱.۸-	۲.۴-	۶.۲	۴.۹	۳.۰	۳.۶	۲.۵
۶ ماهه اول ۱۴۰۱	۰.۳-	۰.۵-	۶.۹	۴.۶	۳.۶	۳.۸	۳.۱
۱۴۰۲	۲.۴-	۲.۹-	۴.۳	۶.۳	۳.۶	۴.۶	۱.۹
۶ ماهه اول ۱۴۰۲	۴.۴-	۴.۶-	۲.۹	۵.۹	۴.۳	۴.۴	۰.۸
۶ ماهه اول ۱۴۰۳	۲.۹	۲.۸	۳.۲	۵.۳	۲.۵	۴.۰	۲.۶

منبع: مرکز آمار ایران (www.amar.org.ir) * شامل گروه نفت و گاز

پایه‌ی دریافتی از وزارت جهاد کشاورزی، مقدار تولید محصولات زراعی، محصولات باغی و محصولات اصلی دامی در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳ نسبت دوره‌ی مشابه سال قبل به ترتیب ۶.۳ درصد، ۸.۸ درصد و ۳.۳ درصد افزایش یافته است. بررسی عملکرد اقتصادی گروه‌های اقتصادی در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳ بر حسب آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا نشان می‌دهد که رشد ارزش افزوده گروه‌های «کشاورزی»، «نفت»، «صنایع و معادن» و «خدمات» نسبت به دوره‌ی مشابه سال قبل به ترتیب معادل ۲.۸ درصد، ۹.۳ درصد، ۲.۴ درصد، ۲.۲ درصد

بانک مرکزی ج.ا.ا (۱۴۰۳) نیز در قالب گزارش‌های مختلف «تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران»، وضعیت نرخ رشد ارزش افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی و تولید ناخالص داخلی را در فصول مختلف سال اعلام نموده است (جدول ۲). میزان رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳ بر اساس آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا نیز، حاکی از رشد مثبت ارزش افزوده‌ی این بخش (۲/۸ درصد) می‌باشد و این عدد به مقدار اعلام شده توسط مرکز آمار ایران (۲/۹ درصد)، بسیار نزدیک است.^۱ بر اساس گزارش بانک مرکزی ج.ا.ا، با توجه به آمارهای

یکسان باشد، اما به دلیل متفاوت بودن اقلام در نظر گرفته شده برای محاسبه‌ی ارزش افزوده، هنوز تفاوت‌هایی وجود دارد و بهتر است که این موضوع نیز حل و فصل شود.

^۱ اگرچه انتظار بر این است که با یکسان شدن سال پایه در آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا و مرکز آمار ایران (۱۰۰=۱۴۰۰)، ارقام اعلام شده برای رشد ارزش افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی و کلان اقتصاد، توسط این دو دستگاه آماری،

بوده که به ترتیب از سهمی معادل ۰.۴، ۰.۷، ۰.۸ و ۱ واحد درصد در رشد اقتصادی کل کشور در ۶ ماهه‌های اول سال ۱۴۰۳ (۲.۹ درصد) برخوردار بوده‌اند. سهم رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی در

رشد تولید ناخالص داخلی ۶ ماهه اول سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۹ به قیمت ثابت ۱۴۰۰ (درصد)

سال / فصل	تولید ناخالص داخلی		گروه خدمات	گروه صنایع و معادن	گروه نفت	گروه کشاورزی
	بدون نفت	با نفت				
۱۳۹۹	۳.۶	۴.۱	۳.۳	۷.۳	۹.۶	۳.۳
۶ ماهه اول ۱۳۹۹	۲.۲	۱.۴	۳.۲	۶.۸	۸.۰-	۷.۰-
۱۴۰۰	۴	۴.۴	۶.۵	۱.۱	۱۰.۱	-۲.۶
۶ ماهه اول ۱۴۰۰	۲.۳	۳.۶	۵.۴	۱.۵-	۲۰.۰	۲.۴-
۱۴۰۱	۳.۵	۴.۰	۳.۷	۶.۵	۱۰.۰	۱.۱
۶ ماهه اول ۱۴۰۱	۲.۶	۳.۰	۲.۴	۴.۳	۶.۷	۱.۱
۱۴۰۲	۴.۰	۵.۰	۴.۰	۵.۱	۱۸.۸	۰.۸
۶ ماهه اول ۱۴۰۲	۴.۱	۵.۳	۴.۹	۴.۵	۲۰.۹	۰.۹
۶ ماهه اول ۱۴۰۳	۲.۴	۲.۹	۲.۲	۲.۴	۹.۳	۲.۸

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. (www.cbi.ir) توجه: ارقام مربوط به سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۹ بر اساس سال پایه ۱۳۹۵ می‌باشد.

تجزیه و تحلیل

عدم دسترسی به آمار و اطلاعات مستند، امکان تحلیل جزئیات مربوط به مقدار مصرف نهاده‌های تولید و متغیرهای موثر بر مقدار تولید کشاورزی در ۶ ماهه‌ی اول ۱۴۰۳ وجود ندارد، لیکن با بررسی شرایط حاکم بر محیط کشاورزی ایران (از منظرهای اقلیمی، اقتصادی و مالی) تا حدودی می‌توان از برخی از دلایل افزایش/مثبت شدن نرخ رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳ آگاه شد. سهم بسیار بالای مقدار تولیدات زراعی و باغی در کل تولیدات کشاورزی (حدود ۸۵ درصد) و بهبود بارندگی در نیمه‌ی دوم سال ۱۴۰۲ و اوایل فصل بهار ۱۴۰۳ را می‌توان در زمره‌ی مهمترین عوامل قلمداد کرد.^۲ بارندگی مناسب در زمان‌های مزبور و افزایش غنای مراتع کشور و کمک آن به تولیدات دامی، موضوع دیگری است که در تحلیل بهبود ارزش

با توجه به رابطه‌ی محاسباتی میزان ارزش افزوده (تفاضل ارزش ستانده و هزینه‌های واسطه) بر اساس قیمت‌های یک سال پایه‌ی مشخص، عملاً منشا تغییرات ارزش افزوده به تغییرات «میزان» مصرف نهاده‌های واسطه‌ای (هزینه‌های واسطه) و «میزان» تولید (ارزش تولید) مربوط خواهد شد. بنابراین افزایش ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی ایران در ۶ ماهه‌ی اول ۱۴۰۳ نسبت به زمان مشابه سال قبل می‌تواند ناشی از کاهش یا عدم تغییر میزان نهاده‌های تولید مورد استفاده (کاهش یا عدم تغییر هزینه‌ی واسطه)، افزایش بهره‌وری عوامل مختلف تولید و در نتیجه، افزایش مقدار تولیدات کشاورزی (افزایش ارزش تولید) به دلایل گوناگون (نظیر تامین کافی و به‌هنگام نهاده‌ها، افزایش بهره‌وری عوامل تولید، افزایش مقیاس تولید، کاهش هزینه‌های تولید و ...) و یا هر سه رویداد مزبور بوده باشد.^۱ اگرچه به دلیل

عوامل تولید، سطح تکنولوژی، فضای کسب و کار، شرایط اقلیمی، هزینه‌ی تولید، عوامل بیرونی و ... می‌تواند مقدار ارزش افزوده‌ی یک بخش اقتصادی مانند بخش کشاورزی را متاثر سازند که در این گزارش کوتاه، مجالی برای تحلیل چگونگی اثرگذاری آن‌ها بر مقدار و رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی ایران در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳ وجود ندارد.

^۱ تعیین عوامل اثرگذار بر ارزش افزوده و رشد آن، نوع و میزان اثرگذاری هر کدام از این عوامل، نیازمند دسترسی به آمار و اطلاعات مربوطه و بررسی‌های دقیق و جزئیات خواهد بود.

^۲ با توجه به تئوری‌های مختلف رشد اقتصادی، عوامل گوناگونی به شکل‌های مستقیم و غیرمستقیم (مدیریت کشاورزی در سطوح خرد و کلان، مقدار و بهره‌وری

افزوده‌ی کشاورزی در ۶ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۳، باید بدان توجه نمود.

«شاخص مقدار تولید بخش کشاورزی» در فصول بهار و تابستان ۱۴۰۳ نسبت به فصول مشابه ۱۴۰۲ به ترتیب حدود ۲.۵ درصد و ۳.۲ درصد رشد داشته است (مرکز آمار ایران، ب-۱۴۰۳). این موضوع، بیانگر اثرگذاری چشمگیر «افزایش تولیدات» در قیاس با آثار تغییر/افزایش «مقدار نهاده‌های واسطه‌ای» خواهد بود.

وضعیت «شاخص قیمت تولیدکننده‌ی بخش کشاورزی» به عنوان معیاری از تغییرات هزینه‌ی تولید^۱ در واحدهای کشاورزی در ۶ ماهه‌ی نخست سال ۱۴۰۳ نیز به خوبی بیانگر رشد نسبی کمتر هزینه‌های تولید نسبت به زمان مشابه در قبل (۱۴۰۲) می‌باشد. بر اساس گزارش مرکز آمار ایران (ج-۱۴۰۳)، نرخ تورم سالانه‌ی شاخص قیمت تولیدکننده‌ی کشاورزی (۱۰۰=۱۳۹۵) در فصول بهار و تابستان ۱۴۰۳ به ترتیب حدود ۳۷ درصد و ۳۴ درصد بوده است که در قیاس با فصول مشابه سال قبل (به ترتیب ۶۰ درصد و ۵۰ درصد)، حاکی از کاهش محسوس این شاخص می‌باشد.

پیشنادهای سیاستی

رشد مثبت ارزش افزوده بخش کشاورزی، مرهون افزایش تولید همزمان با کاهش هزینه‌های تولید می‌باشد. با اجرای سیاست‌ها و اقدامات مناسب در راستای افزایش بهره‌وری، هر دو هدف مذکور قابل حصول خواهد بود. لذا لازم است که سیاست‌ها و برنامه‌های تثبیت و افزایش رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی ایران بر افزایش بهره‌وری عوامل تولید در این بخش استوار شوند. در همین راستا، موارد ذیل پیشنهاد می‌گردند:

(۱) توسعه‌ی تکنولوژی و فناوری‌های پیشرفته در فرآیند تولید بخش کشاورزی (مراحل کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی).

(۲) آگاه‌سازی و آموزش کشاورزان در زمینه‌ی استفاده از تکنیک‌های کشاورزی مدرن، شیوه‌های تولید پایدار و روندهای بازار (به عنوان یکی از عوامل موثر بر افزایش مهارت، بهره‌وری و سازگاری کشاورزان با تحولات تقاضای بازار محصولات کشاورزی).

(۳) تسهیل دسترسی به منابع مالی کافی برای کشاورزان به منظور تامین سرمایه‌ی در گردش و سرمایه‌گذاری در تجهیزات و توسعه‌ی فناوری تولید کشاورزی.

(۴) بهبود دسترسی کشاورزان به بازارهای فروش از طریق ایجاد بازارهای مختلف حقیقی و مجازی (بر بستر اینترنت) و توسعه‌ی زیرساخت‌ها و سیستم‌های حمل و نقل محصولات کشاورزی.

(۵) تقویت نقش تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها در بازاریابی محصولات کشاورزی و افزایش نقش کشاورزان در بازار.

(۶) اتخاذ سیاست‌های حمایتی با هدف فراهم آوردن مشوق‌های لازم به منظور توسعه‌ی کشاورزی پایدار (مانند پرداخت یارانه برای اجرای شیوه‌های تولیدی سازگار با محیط زیست، اعطای تسهیلات با نرخ‌های ترجیحی برای تولیدات با ارزش افزوده بالاتر و ...).

(۷) اجرای شیوه‌های کارآمد در حوزه‌ی مدیریت آب.

(۸) شناسایی و توسعه‌ی بازارهای صادراتی محصولات کشاورزی ایران.

(۹) تامین ارزان و عرضه‌ی به‌هنگام نهاده‌های تولید کشاورزی به کشاورزان.

^۱ شاخص قیمت تولیدکننده می‌تواند بیانگر میزان دریافتی کشاورزان در سرمزرعه نیز باشد.

منابع

۱. بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۴۰۳). «حسابهای ملی ایران». قابل دسترسی در: www.cbi.ir
۲. مرکز آمار ایران. (الف- ۱۴۰۳). «گزارش نرخ رشد اقتصادی شش ماهه اول سال ۱۴۰۳». قابل دسترسی در: www.amar.org.ir
۳. مرکز آمار ایران. (ب- ۱۴۰۳). «شاخص‌های مقدار تولید فصلی بخش‌های صنعت، معدن و کشاورزی برای فصول سال‌های ۱۳۹۰ تا شش ماهه اول ۱۴۰۳» قابل دسترسی در: www.amar.org.ir
۴. مرکز آمار ایران. (ج- ۱۴۰۳). «نرخ تورم سالانه تولیدکننده کل کشور، به تفکیک فصل (۱۰۰=۱۳۹۵)». قابل دسترسی در: www.amar.org.ir

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>